

Категорія справи № 522/2593/19: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у спорах, що виникають із сімейних відносин, з них.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 18.10.2021. Оприлюднено: 19.10.2021.

Дата набрання законної сили: 13.10.2021

Номер судового провадження: 61-5380ск21

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

13 жовтня 2021 року

м. Київ

справа № 522/2593/19

провадження № 61-5380св21

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Висоцької В. С.,

суддів: Грушицького А. І., Калараша А. А., Петрова Є. В. (суддя-доповідач), Ткачука О. С.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1 ,

відповідач - ОСОБА_2 ,

третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору, - Служба у справах дітей Одеської міської ради у Приморському районі,

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Одеського апеляційного суду від 15 березня 2021 року в складі колегії суддів: Драгомирецького М. М., Дрішлюка А. І., Громіка Р. Д., у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 , третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору, - Служба у справах дітей Одеської міської ради у Приморському районі, про усунення перешкод щодо участі у вихованні та вільному спілкуванні з дитиною батьком, який проживає окремо від неї,

ВСТАНОВИВ:

ОПИСОВА ЧАСТИНА

Короткий зміст позовних вимог

У лютому 2019 року ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 , третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору, - Служба у справах дітей Одеської міської ради у Приморському районі, про усунення перешкод щодо участі у вихованні та вільному спілкуванні з дитиною батьком, який проживає окремо від неї.

Позовна заява мотивована тим, що 10 серпня 2001 року між позивачем та ОСОБА_2 було укладено шлюб, який було розірвано на підставі рішення Приморського районного суду м. Одеси від 17 червня 2015 року. Від даного шлюбу мають доньку ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 .

Після розлучення відповідач перешкоджає у спілкуванні батька з донькою. Мирним шляхом не вдалося домовитися вирішити спір, тому позивач звернувся до Служби у справах дітей, яка визначила його спосіб участі у вихованні доньки, проте відповідач ухиляється від виконання цього рішення. Вказує, що у зв'язку тим, що мати не пускає ОСОБА_3 до батька, дитина плаче, сумує, та такі дії відповідача негативно впливають на стан дитини. Також зазначає, що дитинство буває раз в житті та позбавляти його ОСОБА_3 через характер матері, ніхто не в праві.

Посилаючись на викладене, позивач просив суд:

зобов'язати відповідача не перешкоджати батьку брати участь у вихованні та вільному спілкуванні з донькою;

визначити способи участі у вихованні доньки ОСОБА_4 , особисте спілкування: побачення 5 раз на тиждень з понеділка до п'ятниці з 15.00 год. до 19.00 год.; спільний відпочинок - кожна субота та неділя з 09.00 год. до 20.00 год.; необмежене спілкування з донькою особисто засобами телефонного, поштового, електронного та іншого засобами зв'язку; у разі якщо святкові дні припадають на день побачення, або цей день передує або є наступним, то такі дні донька проводить з батьком; у день побачення з донькою позивач має право забирати доньку з дому/школи особисто;

зобов'язати відповідача за два дні до дня зустрічі з донькою, надавати позивачу точну інформацію про фактичне місце перебування дитини, а у разі настання змін, повідомити позивача про це особисто на наступний день з дня настання таких змін.

Короткий зміст рішень судів першої та апеляційної інстанцій

Рішенням Приморського районного суду м. Одеси від 17 вересня 2019 року позов ОСОБА_1 задоволено частково.

Суд зобов'язав ОСОБА_2 не перешкоджати спілкуванню та вихованню ОСОБА_1 з ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, визначивши спосіб участі батька у вихованні дитини, шляхом встановлення систематичних зустрічей батька з дитиною кожної суботи з 16.30 год. до 18.00 год.

В іншій частині позовних вимог - відмовлено.

Частково задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив з того, що участь батька у вихованні дитини не суперечить її інтересам, адже такі твердження відповідача не підтверджуються матеріалами справи, а враховуючи презумпцію невинуватості особи поки її вина не буде доведена, варто відзначити, що рішення (вироку, постанови) суду про притягнення жодного з батьків до кримінальної чи адміністративної відповідальності щодо порушення прав чи інтересів дитини, матеріали справи не містять. Подані рекомендації лікарів, зокрема невролога, не свідчать про те, що хвороби спричиняє саме спілкування з батьком.

Визначаючи спосіб участі батька у вихованні дитини, шляхом встановлення систематичних зустрічей батька з дитиною кожної суботи з 16.30 год. до 18.00 год., суд врахував те, що дитина професійно займається танцями, ходить до школи та на інші гуртки, тому суд вважав за необхідне зустрічі з батьком визначити не у середу, а у вільний від навчання день, а саме суботу. Обґрунтування неможливості зустрічей батька з дитиною у суботу сторони не надали, сам позивач просив спільний відпочинок як у суботу так і в неділю.

Постановою Одеського апеляційного від 15 березня 2021 року апеляційну скаргу ОСОБА_2 задоволено.

Рішення Приморського районного суду м. Одеси від 17 вересня 2019 року скасовано й ухвалено нове судове рішення, яким у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Стягнуто з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2 витрати по сплаті судового збору при подачі апеляційної скарги в розмірі 1 152,60 грн.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні позовних вимог, апеляційний суд виходив з того, що позивачем не надано будь-яких безспірних доказів на підтвердження підстав позову, а саме, те, що відповідач ОСОБА_2 перешкоджає йому спілкуватися з дитиною й те, що у якнайкращих інтересах дитини буде спілкування дитини з батьком без присутності матері.

Короткий зміст вимог касаційної скарги

У березні 2021 року ОСОБА_1 через засоби поштового зв'язку подав до Верховного Суду касаційну скаргу, в якій просив скасувати постанову Одеського апеляційного суду від 15 березня 2021 року та залишити в силі рішення суду першої інстанції, посилаючись на неправильне застосування судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права.

Касаційна скарга мотивована тим, що судом апеляційної інстанції не враховано багаточисленну практику Верховного Суду щодо рівності прав батьків у вихованні дитини.

Зазначає, що ні органом опіки та піклування, ні відповідачем не надано судам першої та апеляційної інстанції доказів на підтвердження висновку про те, що участь батька у спілкуванні та вихованні дитини можлива лише за бажанням дитини, а також, що між батьком та дитиною існують стійкі психоемоційні перешкоди у спілкуванні. Враховуючи постійне проживання дитини разом із матір'ю, тісний психоемоційний зв'язок саме з нею, обумовлений побачень батька з дитиною виключно бажанням дитини призведе до унеможливлення реалізації батьком своїх прав на участь у вихованні та побаченні з дитиною. Суд апеляційної інстанції не дотримався принципу рівності між позивачем та відповідачем, та взагалі позбавив позивача права брати участь у вихованні дитини.

Також зазначає, що суд апеляційної інстанції у своєму рішенні зазначив, що лише після звернення 29 вересня 2016 року ОСОБА_2 до суду з позовом до ОСОБА_1 про позбавлення батьківських прав, останній звернувся до Органу опіки та піклування Приморського районної адміністрації Одеської міської ради про визначення способу у вихованні дитини в кінці 2016 року. Однак зазначене не відповідає дійсності, так як ОСОБА_1 подав до суду позов про усунення перешкод щодо участі у вихованні та вільному спілкуванні з дитиною батьком, який проживає окремо від неї, і справа № 522/14233/16 була прийнята судом 03 серпня 2016 року про що винесена перша ухвала. Натомість позов про позбавлення ОСОБА_1 батьківських прав було подано в помсту через два місяці, а саме у жовтні 2016 року про що свідчить перша ухвала від 03 жовтня 2016 року (справа № 522/18403/16-ц).

Також зазначає, що сам факт оскарження рішення суду першої інстанції в апеляційному порядку свідчить про перешкоджання з боку відповідача для спілкування батька із дитиною.

Про бажання позивача брати участь у вихованні дитини, свідчить наявність висновку органу опіки та піклування від 30 грудня 2016 року № 01-/11/1828 «Про визначення способів участі гр. ОСОБА_1 у вихованні малолітньої доньки, ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2», а також сам факт його звернення із касаційною скаргою на оскаржувану постанову суду апеляційної інстанції. Також таке бажання підтверджується зверненням ОСОБА_1 до суду ще у 2016 році (справа № 522/14233/16-ц).

В касаційній скарзі заявник посилається на неврахування судом апеляційної інстанції висновків Верховного Суду, викладених у постановках від 11 грудня 2019 року у справі № 753/15487/18, від 23 червня 2020 року у справі № 754/9026/16, від 01 липня 2020 року № 138/96/17.

Надходження касаційної скарги до суду касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду від 17 червня 2021 року відкрито касаційне провадження та витребувано цивільну справу з Приморського районного суду м. Одеси.

У серпні 2021 року справа надійшла до Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду від 05 жовтня 2021 року справу призначено до судового розгляду.

Доводи інших учасників справи

У липні 2021 року ОСОБА_2 подала до Верховного Суду відзив на касаційну скаргу, в якому вказує на те, що доводи касаційної скарги є безпідставними, оскільки суд апеляційної інстанції забезпечив повний і всебічний розгляд справи й ухвалив законне та обґрунтоване судове рішення, а доводи скарги висновків суду не спростовують. Просить касаційну скаргу залишити без задоволення, а оскаржуване рішення апеляційного суду залишити без змін.

Також у відзиві на касаційну скаргу ОСОБА_2 зазначає, що судом першої інстанції не були встановлені обставини, що відповідачем здійснюються будь-які перешкоди щодо участі у вихованні та вільному спілкуванні батьком з дитиною.

Посилання ОСОБА_1 про те, що в матеріалах справи наявні докази, перешкодження ОСОБА_2 спілкуванню батька з дитиною (заяви, відео-файли) не заслуговують на увагу, оскільки таких доказів не існує та в матеріалах справи вони відсутні. Позивачем не було надано належних доказів про наявність перешкод, які б унеможливили зустрічі дитини з батьком. Ні позивач, а ні його представник не надали жодного доказу у підтвердження підстав позову, за виключенням висновку органу опіки та піклування. Дані обставини не були доведені позивачем в процесі розгляду справи, отже вони є лише необґрунтованими його доводами.

Інші доводи на які посилається позивач про бажання спілкуватися з дитиною є формальними, оскільки сам факт подання даного позову не свідчить про реальні його наміри приймати участь у житті та вихованні доньки, а також не доказують факт перешкодження відповідачем у побаченнях з дитиною. Крім того, первісний позов 2016 року на який посилається позивач був залишений судом без розгляду на підставі його особистої заяви про залишення позову без розгляду від 11 липня 2018 року (справа № 522/14233/16-ц). Інших проявів батьківського піклування окрім ініційованих ним судових процесів - не існує.

Зазначає, що ОСОБА_1 не спілкується з донькою, не надає жодної матеріальної допомоги, і навіть не вітає дитину з днем народження. Ним не вчиняються жодні дії для налагодження довірливих відносин, поновлення емоційної прив'язаності дочки до батька.

Фактичні обставини справи, встановлені судами

Суди встановили, що сторони у справі з 10 серпня 2001 року перебували у зареєстрованому шлюбі, який рішенням Приморського районного суду м. Одеси від 17 червня 2015 року по справі № 522/8164/15 було розірвано, сторони проживають окремо.

ІНФОРМАЦІЯ_3 у сторін по справі народилася донька ОСОБА_4, яка після припинення шлюбних відносин проживає разом із матір'ю, відповідачкою ОСОБА_2 за адресою: АДРЕСА_1.

Рішенням Приморського районного суду м. Одеси у справі № 522/18403/16-ц від 15 листопада 2017 року, яке залишено без змін постановою Апеляційного суду Одеської області від 22 березня 2018 року, ОСОБА_1 було позбавлено батьківських прав відносно ОСОБА_4 (а. с. 86-92, 93-99 т. 1).

Постановою Верховного Суду від 19 грудня 2018 року касаційну скаргу ОСОБА_1 задоволено частково, вказані судові рішення скасовано, справу направлено на новий розгляд до суду першої інстанції.

Відповідачка ОСОБА_2 до відзиву додала результати роботи спеціалістів відділу соціальної роботи Одеського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді від 30 вересня 2016 року, згідно якої найбільш значима людина в житті ОСОБА_3 мати, проте варто відзначити, що дослідження проводилося три роки назад, даних становлення та спілкування батька з дитиною станом на час розгляду справи суду не надано. Інші висновки психоемоційного стану ОСОБА_4 рекомендують не включати дитину до конфліктних ситуацій між батьками (а. с. 102-105 т. 1).

Згідно листа ОСОБА_4 від 14 вересня 2017 року донька ОСОБА_3 вказала, що їй соромно за те, що в неї такий тато, що він не дозволяє їй виїжджати за кордон, та вона не проти, щоб його позбавили батьківських прав (а. с. 108 т. 1).

Дитина ОСОБА_4 є ученицею Одеської приватної загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів «КРОК» з 2011 року, та згідно листа директора школи від 10 листопада 2017 року № 376 батько ОСОБА_1 за період з 2015 року не приймає активної участі у вихованні дитини, в батьківських зборах участі не бере, оплату за навчання не здійснює (а. с. 110 т. 1).

Відповідно до листа Управління патрульної поліції в Одеській області Департаменту патрульної поліції від 02 січня 2018 року № 263а/з/41/13/01-18 згідно обліковими даними управління відносно відповідача ОСОБА_1 було складено 9 адміністративних матеріалів, серед яких 6 постанов. Також матеріали справи містять дві постанови Приморського районного суду м. Одеси щодо притягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності (а. с. 122 т. 1).

Згідно із висновку органу опіки та піклування Приморської районної адміністрації Одеської міської ради від 30 грудня 2016 року № 01-11/1825 вирішено зобов'язати ОСОБА_2 не перешкоджати зустрічам і спілкуванню батька ОСОБА_1 у вихованні малолітньої доньки ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1. Визначено способи участі ОСОБА_1 у вихованні малолітньої доньки ОСОБА_4, шляхом встановлення систематичних зустрічей батька з дитиною щосереди з 16:30 до 18:00 у присутності матері, інший час за попередньою домовленістю батьків (а. с. 68 т. 1).

Мотивувальна частина

Позиція Верховного Суду

Згідно з положеннями частини другої статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно у таких випадках: 1) якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку; 2) якщо скаргник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні; 3) якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах; 4) якщо судові рішення оскаржується з підстав, передбачених частинами першою, третьою статті 411 цього Кодексу.

Підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пунктах 2, 3 частини першої цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Частиною першою статті 400 ЦПК України встановлено, що переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Відповідно до частин першої, другої та п'ятої статті 263 ЦПК України судові рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.

Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права із дотриманням норм процесуального права.

Обґрунтованим є рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Судове рішення суду апеляційної інстанції не відповідає вказаним вимогам закону.

Вивчивши матеріали цивільної справи, зміст оскаржуваного судового рішення, врахувавши аргументи, наведені у відзиві на касаційну скаргу, Верховний Суд дійшов висновку задоволення касаційної скарги з огляду на таке.

Мотиви, з яких виходить Верховний Суд, та застосовані норми права

З матеріалів справи вбачається, що спір між сторонами виник щодо усунення перешкод у вихованні та вільному спілкуванні батька з дитиною.

Під час оцінки доводів касаційної скарги Верховний Суд керується положеннями Конвенції про права дитини (далі - Конвенція), Сімейного кодексу України (далі - СК), Законом України «Про охорону дитинства», а також іншими правовими актами.

Згідно з частинами другою, восьмою, дев'ятою, десятою статті 7 СК України сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. Регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини. Сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства.

Частиною третьою статті 51 Конституції України передбачено, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

Пунктами 1, 2 статті 3 Конвенції передбачено, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Дитині забезпечується такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом.

За правилами статті 9 Конвенції держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням, визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поведуться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини.

Відповідно до статей 18, 27 Конвенції держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування. Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про охорону дитинства» кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Згідно з частиною першої статті 12 Закону України «Про охорону дитинства» на кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці.

Стаття 141 СК України визначає, що мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини.

Мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом (стаття 153 СК України).

Відповідно до положень статті 157 СК України питання виховання дитини вирішується батьками спільно. Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею. Той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати тому з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини.

Згідно зі статтею 158 СК України за заявою матері, батька дитини орган опіки та піклування визначає способи участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від неї. Рішення про це орган опіки та піклування постановляє на підставі вивчення умов життя батьків, їхнього ставлення до дитини, інших обставин, що мають істотне значення. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання.

Частинами першою та другою статті 159 СК України передбачено, якщо той із батьків, з ким проживає дитина, чинить перешкоди тому з батьків, хто проживає окремо, у спілкуванні з дитиною та у її вихованні, зокрема якщо він ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, другий із батьків має право звернутися до суду з позовом про усунення цих перешкод. Суд визначає способи участі одного з батьків у вихованні дитини (періодичні чи систематичні побачення, можливість спільного відпочинку, відвідування дитиною місця його проживання тощо), місце та час їхнього спілкування. В окремих випадках, якщо це викликано інтересами дитини, суд може обумовити побачення з дитиною присутністю іншої особи. Під час вирішення спору щодо участі одного з батьків у вихованні дитини береться до уваги ставлення батьків до виконання своїх обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення, в тому числі стан психічного здоров'я одного з батьків, зловживання ним алкогольними напоями або наркотичними засобами.

Системний аналіз наведених норм матеріального права дає підстави вважати, що батько, який проживає окремо від дитини, також має право на особисте спілкування з нею, а мати не має права перешкоджати батьку спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не має негативного впливу на нормальний розвиток дитини.

Крім прав батьків щодо дітей, діти теж мають рівні права та обов'язки щодо батьків (стаття 142 СК України), у тому числі, й на рівне виховання батьками.

У § 54 рішення Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) від 07 грудня 2006 року № 31111/04 у справі «Хант проти України» зазначено, що між інтересами дитини та інтересами батьків повинна існувати справедлива рівновага (рішення у справі «Olsson v. Sweden» (№ 2) від 27 листопада 1992 року, Серія А, № 250, ст. 35-36, § 90) і, дотримуючись такої рівноваги, особлива увага має бути до найважливіших інтересів дитини, які за своєю природою та важливістю мають переважати над інтересами батьків. Зокрема, не надає батькам права вживати заходів, які можуть зашкодити здоров'ю чи розвитку дитини (рішення у справі «Johansen v. Norway» від 07 серпня 1996 року, § 78).

Отже, визначаючи спосіб участі батька у вихованні дитини, спілкуванні з нею, суди мають враховувати принцип рівності прав батьків у вихованні дитини та принцип забезпечення найважливіших інтересів дитини.

Суд при встановленні способу спілкування має дотримуватися розумного балансу на участь обох батьків у вихованні дитини.

Частково задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив з того, що участь батька у вихованні дитини не суперечить її інтересам, адже такі твердження відповідача не підтверджуються матеріалами справи. Визначаючи спосіб участі батька у вихованні дитини, шляхом встановлення систематичних зустрічей батька з дитиною кожної суботи з 16.30 год. до 18.00 год., суд врахував те, що дитина професійно займається танцями, ходить до школи та на інші гуртки, тому суд вважав за необхідне зустрічі з батьком визначити не у середу, а у вільний від навчання день, а саме суботу.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні позовних вимог, апеляційний суд виходив з того, що позивачем не надано будь-яких безспірних доказів на підтвердження підстав позову, а саме, те, що відповідач ОСОБА_2 перешкоджає йому спілкуватися з дитиною й те, що у якнайкращих інтересах дитини буде спілкування дитини з батьком без присутності матері.

Колегія суддів Верховного Суду не погоджується з такими висновками суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Виходячи з вищевикладених норм права, колегія суддів зазначає, що при прийнятті рішення апеляційним судом було порушено, закріплений у положеннях чинного законодавства України, принцип рівності батьків у реалізації права на вільне спілкування з дитиною та участі у її вихованні. Відсутність спілкування дитини з батьком та його участь у її вихованні не відповідає інтересам як дитини, так і батька.

Посилання суду апеляційної інстанції на те, що позивачем не надано доказів на підтвердження того, що відповідач перешкоджає йому спілкуватися з дитиною, є помилковими, оскільки з матеріалів справи вбачається наявність конфлікту між сторонами, які не змогли самотійно визначити порядок участі у вихованні дитини. Крім того звернення позивача до органу опіки та піклування, а також до суду з цим позовом свідчить про те, що відповідачем створюються перешкоди у спілкуванні з дитиною.

Крім того, як вбачається з матеріалів справи, звернення позивача до правоохоронних органів з підстав перешкодження відповідачем на спілкування та зустрічі з батьком (а. с. 187-196 т. 1) є доказом порушення відповідачем прав позивача та дитини на спілкування з батьком.

Згідно з частинами четвертою та п'ятою статті 19 СК України при розгляді судом спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини обов'язково є участь органу опіки та піклування, представленого належною юридичною особою. Орган опіки та піклування подає суду письмовий висновок щодо розв'язання спору на підставі відомостей, одержаних у результаті обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи.

Згідно із висновку органу опіки та піклування Приморської районної адміністрації Одеської міської ради від 30 грудня 2016 року № 01-11/1825 вирішено зобов'язати ОСОБА_2 не перешкоджати зустрічам і спілкуванню батька ОСОБА_1 у вихованні малолітньої доньки ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1. Визначено способи участі ОСОБА_1 у вихованні малолітньої доньки ОСОБА_4, шляхом встановлення систематичних зустрічей батька з дитиною щосереди з 16:30 до 18:00 у присутності матері, інший час за попередньою домовленістю батьків (а. с. 68 т. 1).

Одночасно Верховний Суд врахував, що відповідно до частини шостої статті 19 СК України суд може не погодитися з висновком органу опіки та піклування, якщо він є недостатньо обґрунтованим, суперечить інтересам дитини.

Верховний Суд наголошує, що, визначаючи способи участі батька у спілкуванні та вихованні дитини, необхідно надавати системну оцінку фактам та обставинам, які впливають на ухвалення певного рішення, зокрема, суд має враховувати, у першу чергу, інтереси дитини, які не завжди можуть відповідати її бажанням, з урахуванням віку, стану здоров'я, психоемоційного стану.

Враховуючи те, що між сторонами наявні конфліктні ситуації, вік дитини, а також те, що ані органом опіки та піклування, ані відповідачем у справі не надано судам першої та апеляційної інстанцій доказів на підтвердження висновку про те, що спілкування дитини з батьком можлива лише в присутності матері, колегія суддів дійшла висновку про те, що суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про необхідність відійти від висновку органу опіки та піклування в частині встановлення зустрічей доньки з батьком в присутності матері, з метою забезпечення спокою дитині.

Вирішуючи питання про встановлення такого способу участі у виховання для одного з батьків, який постійно не проживає з дітьми, як регулярні особисті спілкування, та необхідності визначення особистого спілкування одного з батьків з дитиною (дітьми) у присутності іншого з батьків, суди повинні враховувати усю сукупність обставин конкретної справи.

У цій справі Верховний Суд вважає правильним висновку суду першої інстанції про визначення спілкування батька із донькою за відсутності матері, оскільки як встановив суд першої інстанції, сторони між собою мають конфліктні стосунки. Суд вважає, що найкращим інтересам дітей відповідає убезпечення їх від спостереження за конфліктами між батьками.

Отже, встановлюючи порядок побачень батька з дитиною, врахувавши інтереси дитини, її вік, режим навчання та відпочинку, а також закріплений у положеннях чинного законодавства України принцип рівності батьків у реалізації права на вільне спілкування з дитиною та участі у її вихованні, врахувавши бажання батька на участь у вихованні та спілкуванні зі своєю донькою, встановивши відсутність

обставин, які б унеможливили реалізацію права батька на спілкування з донькою, необхідність спілкування дитини як з батьком, так і з матір'ю, які не змогли самостійно визначити порядок участі у вихованні дитини, а визначений органом опіки та піклування спосіб участі батька у вихованні дитини фактично спір між батьками не вирішив, суд першої інстанції дійшли обґрунтованого висновку про можливість визначення порядку систематичних зустрічей батька з дитиною кожної суботи з 16.30 год. до 18.00 год.

Колегія суддів Верховного Суду погоджується з такими висновками суду першої інстанції, адже такий спосіб участі батька у вихованні синів та спілкуванні з ними у повній мірі відповідатиме інтересам як дітей, так і батьків, забезпечує участь батька у процесі виховання дітей.

Подібні висновки містяться у постанові Верховного Суду від 26 липня 2021 року у справі № 202/7256/19 (провадження № 61-17122св20).

Таким чином, з урахуванням зазначених норм права, доводи касаційної скарги є обґрунтованими.

Ураховуючи наведене, суд касаційної інстанції дійшов висновку, що суд першої інстанції належним чином оцінив подані сторонами докази, правильно встановив обставини справи та правильно застосував норми матеріального й процесуального права, а апеляційний суд помилково скасував законне й обґрунтоване рішення суду першої інстанції.

З урахуванням встановлених у справі обставин ухвалене судом апеляційної інстанції судові рішення не можна вважати законним і обґрунтованим, тому воно підлягає скасуванню із залишенням в силі рішення суду першої інстанції.

Висновки за результатами розгляду касаційної скарги

Частиною першою статті 413 ЦПК України передбачено, що суд касаційної інстанції скасовує постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково і залишає в силі судові рішення суду першої інстанції у відповідній частині, якщо встановить, що судом апеляційної інстанції скасовано судові рішення, яке відповідає закону.

У зв'язку із наведеним Верховний Суд дійшов висновку, що постанова суду апеляційної інстанції не відповідає як нормам матеріального права, так і принципу справедливості правосуддя у зв'язку із чим таке рішення не може вважатися законним і підлягає скасуванню із залишенням в силі рішення суду першої інстанції на підставі статті 413 ЦПК України, як помилково скасованого.

Щодо судових витрат

Відповідно до підпункту «в» пункту 4 частини першої статті 416 ЦПК України суд касаційної інстанції повинен вирішити питання про розподіл судових витрат, понесених у зв'язку з переглядом справи у суді касаційної інстанції.

Оскільки касаційна скарга підлягає задоволенню, сплачений за їх подання судовий збір у розмірі 1536, 80 грн підлягає стягненню з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1.

Керуючись статтями 400, 409, 413, 416, 419 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_1 задовольнити.

Постанову Одеського апеляційного суду від 15 березня 2021 року скасувати.

Рішення Приморського районного суду м. Одеси залишити в силі.

Стягнути з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 1536, 80 гривень витрат зі сплати судового збору за подання касаційної скарги.

Постанова суду касаційної інстанції є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий **В. С. Висоцька**

Судді: **А. І. Грушицький**

А. А. Калараш

Є. В. Петров

О. С. Ткачук